

Улуу Кыайы 60 сылыгар — 60 производство тутуутун!

КӨХТӨӨХ САБАЛААҤЫН

Саха Республикатын Президентэ В. А. Штыров тыа сириг экономика-тын сайыннарыыга туһайыллыбыт программатын олоххо киллэрингэ суду суолтаах тутууну ыытар уонна сүрүннүүр, баһылыгын бастаки солбуйааччы А. А. Бочкарев салайааччылаах «Үтүө дьыала» штаба тэрил-литэ. Бары нэһиликтэр баһылыктара, бөдөҥ тэрилтэлэр, тэрээһиннээх

бүтэрэр былааннаахтар. 6 x 6 м. ин-нээх үүтү тутар пуун бэрэбинэ дьы-этин тутууга тэтимнээхтик ыытыллар. Дьыэ матырыйаала толору баар.

«Эрэл» ТХПКК киин собуотун ол-буорун иһигэр 80 т бородуукта ууруллар булуунун онорууугар Михаил Петров салайааччылаах 6 ки-һилээх биригээдэ үлэниир. Булуус 2 м кэрингэ дирингээбит. Уолаттар булу-ус түгэсэр таас чоҕу ку-тан, уматан буорун ириэ-рэн салгыы хаһаллар уон-на муус устар 1 күнүгэр бүтэрэр сорукутаахтар.

Тэрилтэ салайааччыта Михаил Павлов тутуу үлэтин туһунан маньыгы иһитиннэрдэ:

— Быйыл 7 объёгы, ол иһигэр Маймаҕаба, Бөтүнгэ, Кыһыл Дэрэ-бинэ, Искраба үүтү ту-тар пууннары, Нам эли-эһиэтигэр булууну, саҥа үүт куукунатын дьыэтин тутууохтаахпыт, киин собу-окка 1 мөл. солк. суума-лаах капитальнай өрөмүөнү онору-охтаахпыт. Аппааныга сүөһүмү өлөрөр сыабы, Партизанга 200 т кы-

хаһааһыстыбалар, тыа сириг олохто-охторо ыгырыы суолтатын таба өйдөөн бука бары өйөөбүттэрэ. Үлэ-ни ыытыыга наадалаах үл-харчы кэлигэ төһө да бытаардар сорохтор объектары тутууну тэ-тимнээхтик сабалаатыл-лар.

Улууска тыа хаһаа-һыстыбатын бородуук-суйатын собуотуопкалы-ыр, астыыр-өөллүүр, нэһилиэһини аһынан-үөлүнэн кыһыннары-сайыннары дэлэчи хаач-чылар «Эрэл» ТХПКК (М. М. Павлов) улуус-тыатын хаһааһыстыба-тын экономикатын өрө көтөбүүгэ ту-һайыллыбыт объектар тутууларын үлэтин тэтимнээхтик сабалаата.

Кулун тутар 11 күнүгэр Улуу Кыайы 60 сылыгар 60 производство объектарын тутууга «Үтүө дьыала-лар» улуустаабы штабын секретара В. М. Бочкарев, «Эрэл» ТХПКК салай-ааччылары М. М. Павлов, А. А. По-сельский уонна мин ити тэрилтэ саба-лаабыт тутууларын көрдүбүт. Аан бастаан Кыһыл Дэрэбинэ 3 тийээн үүтү тутар пуунга үлэниир дьонго тийдибит. Пуун дьыэтин тэрилтэ үлэ-ниттэрэ Анатолий Посельский салап-татынан 12 киһи Салбагтан субуотун-нуктаан көтүрэн киллэрибиттэр. Ту-тууга Айсан Сивцев, Виталий Макаров, Алексей Мордовской үлэ-лэрин кулун тутар 8 күнүттэн саба-лаабыттар уонна муус устар 1 күнүгэр

Быһылаан

Оҕо УОТУНАН ООНЬООБУТА АЛДЬААРЫГА ТИМЭТЭ

баһар 3 массыыната кыттыбыттар. Баһаар туһунан хойутаан биллэрин түмүгэр 4 квартираттан иккитэ чөлүгөр түһэриллибэт гына умайбыт, оттон иккитэ улахан өрөмүөнгө наадыллар. Баһаар төрүөтүчүэн Пав-лова С. М. квартиратыгар көрүүтэ суох хаалбыт оҕо испиискээн оонньо-обута буолара сабадалаар. Хата дьыэ таһыттан хатааһына суох буолан оҕо таһынаагы ыалларыгар куотан тахсыбыт.

Бэйэ информ.

Сэрэдэҕэ, Н. М. Рыкунов аатын улуустаабы киин библиотекаҕа, ветераннар улуустаабы сэбиэттэ-риг, киин библиотека тэрийиэлэри-нэн «Куорсуннаах» сэрийииттэр» диэн ааттаах буйун поэттар ай-ымньыларынан кэрэхсэбиллээх би-эчэр буолан ааста. Бу көрсүүгүгэ сэрийи ветераннара, «Иэйи» вете-раннар түмүүлэрин чилиэһинэрэ, олохтоох автордар, педколледж студентнара, оскуола оҕолоро түмээн поэт буйуннары кэриэстэ-

этиллэр.

Биллэрин курдук Саха сириг суруйааччыларыттан 20 киһи саа-саада тутан Ийэ дойдунуларын көмүскэспиттэрэ. Икки сэрийи кыт-тыылааҕа, чекист, саха литерату-ратыгар үгэ, көр-күлүү жанрын төрүтээччи С. А. Саванин-Кун Дьы-рибинэ, эдэркээн Тимофей Смета-нин, комсомольскай поэт С. Р. Ку-лачиков-Эллэй, артиллерист В. С. Соловьев-Болот Боотур, прозаик Софрон Данилов, кэспээниттэр Исая Никифоров, Юрий Шамшу-рин, Дьүөгэ Ааныстыырап, поэттар Иннокентий Эртюков, Алексей Бродников, Архыып Абадьыныс-кай, Дьуон Дьагылы, Сергей Шев-ков, Степан Тимофеев, Иннокен-тий Артамонов уот холоругунаан өрүтэ тыыммыт фронтарга очо-тооҕу саллаат киһи тыҥааһынна-ах дьылдатын бары сэбиэскэй дьон-ордуун тэһигэ үлэстэбииттэрэ. Киинлэргэн Дьүөгэ Ааныстыырап

Улуу Кыайы 60 сылын көрсө «КУОРСУННААХ» СЭРИИИТТЭРИ КЭРИЭСТЭЭНИН

тыһыннаах эргиллэбэтэр, сэрийи то-лоонугар геройдуу охтубута. Эллэй уонна Софрон Данилов ылдыан-

нар сэрийи-лар армият-тан доруо-буйаларын туругунаан босхолом-муттара. Болот Боо-тур, А. Брод-ников хас-тыыта эмэ бааһырыт-тара, конту-зияламыт-тара, Тимо-феев И Сметанин ырахан кэлбитэ.

Үөһэ тэриллит түмүүгэ олох-тоох автор А. Г. Кобяков Тимофей Сметанин айымньыларыгар ологу-ран бэйэтин көрдөөһүнү сэрийи туһу-наан иһитиннэриг оҕордо. Киин бүтүүтүгэр бэйэтин бири дойдуну-аҕын «Бу Лена» диэн хоһоону ааҕан иһитиннэрдэ. Хатыг Арый орто оскуолатын үөрэнээччигэ Фрументий Чупров «Саллаат сүрүө» диэн Тимофей Сметанин хоһоонун өрө күүрүүлээхтик ааҕан дохсунуу тыһыаһына биһирэниэ. «Иэйи» түмүү чилиэһэ О. Н. Яд-рихинская поэт Сергей Васильев «Сүрэх умнубат», А. Н. Аммосова Иннокентий Артамонов «Кыайы буолла», Ньургуяна Суханова А. Абадьыныскай «Өйдөбүннүк», П. Колесов «Мин мантан сэрийигэ бар-бытым» Иннокентий Артамонов хоһоонунун өрө күүрүүлээхтик аахтылар. Улуустаабы гимназияга үөрэнэр уолаттар ансамбллара «Сэрийи буолбатын» диэн Степан

Тимофеев ырыатын ыһыргаччы то-лордулар. Маны таһынан Лена Петрова поэт Макара Хара «Сурук-кун күүтэбин», Иннокентий Арта-монов «Ленин куората» поэматыт-тан быһа тардыылары Миша Не-стерев, Саша Сивцев аахтылар.

Биэчэргэ ветераннар улуус-таабы сэбиэттэрин председателэ М. В. Никонов кэлин кэмгэ Нам улу-уугар поэзияны сэргээрээччилэр албээн эрэллэрин туһунан сүрдээх үчүгэйдик тыл эттэ уонна бэйэтин баатынан поэт буйун Тимофей Сметанин «Саллаат» диэн хоһоо-нун өрө көтөбүллэн туран аахта. Эссэ «Иэйилэр» ансамбллара иси ырыаны толорон биэчэри кыргэт-тилэр.

Көрсүүгүгэ анаан улуустаабы киин библиотека буйун поэттар кинигэлэрин уонна кылгас биогра-фическай дааннайдарын кэспир-стендэни оҕорбуттар. Библиотека үлэһитэ Х. К. Попова бу биэчэри үрдүк тэрээһиннээхтик салайан ыытта уонна түмүүгэ кэриэстэбил-гэ актыыбынайдык кыттыбыт дьонноро уонна оскуола үөрөнээч-чилэригэр махтал суруктара, аас-пыт сэрийи туһунан өйдөбүннүк кинигалары туттарда. Христина Константиновна библиотека ыытар мероприятыеларыгар кэлэр да өттүгэр дьон-сэргэ көхтөөхтүк кыттарыгар ыһырга.

Г. ЭВЕРСТОВ

Л. УВАРОВСКАЯ
хаартыскага түһэриитэ

Суперсокуон:

балаһыанна хайдагы? АБАЛААХ АЛААҤА — БУ ЧАХЧЫ АБЫРАЛ

Абалаахтаабы былыгынан, туустаах уутунан, рапа-тынан эмтиир балыһа (грязелечебница) 1935 с. атырдьах ыйын 5 күнүгэр аһыллыбыта. Бу алаас Мэнгэ-Хаҥалас Мо-орун нэһилиэгэр баар. Сайынны күөххэ алаас үрдүттэн көрдөххө хаар курдук маҥхайан кестөр. Үс сириэн күөлү-үк, ол күөлүгэр эрдэ ырбыһылан уонна хонуутун уута саас эрдэ ууллар буолан эрдэтээни кус-хаас, туруйа түһэн сынһанан, дьарыларын угуттанан, эмтэнэн ааһар сирдэ-рэ. Моонньоон уонна уу кустара хайаан да түһэн ааһал-лар, анды, ээмиллэ кэллэр эрэ түспэккэ ааспат. Очотооҕу кусчуттар күнүүллэр этэ.

Билигин сааскы, күһүнгү кустааһыны боболлор. Алаас куулатыгар 30 галаах оттуур сирдээх. Бэттиэмэ от эрэ үүнэр. Тыатын саҕатыгар халтаас хойуутук үүнэр. Отчуттар иһэр ууну атын сиртэн аҕадаллар, ала-аһын уутун киһи испэт. Атах таҥаһыттан уонна таҥа-стан бадараана сынһынарына ыраастанан бирибэт. Испэска курдук сыста сылдыар. Бу Нам улуунугар Аба-лаах алааһыгар оонньообут, үлэстэбит 5-6 кийиит, күтүөт бааллар. Күөлүгэр дэбиги сөтүөлээбөккүн. Со-туун, тири бааһыгар уута, бадараана туһалаах. Ала-аһа киһиэ өттүгэр наһаа хойуу оҕоойулаах, үрдүк, ту-руору сыырдаах, тураннаах хаар манан хонуутугар «АН-2» самолет түһэр.

1935 сылтан 1974 с. дьэри Абалаах алааһын үрдүгэр балыһа баарыгар эргэ Никольскай курдук дэрэбинэ этэ. Араас омуктар олоруттар. Гражданскай сэрийи ге-ройа, кыһыл хамандьыр К. К. Байкалов Абалаах балы-һатыгар үлэстэбитэ. Саха бастаки эмчиттэригтэн биридэстэрэ, Моорун нэһилиэгин олохтоох бизнэсэрэ Тит Егорович Сосин Абалаах бадараанын, эмтээх уутун бэйэтэ Москвага илдьэн өр сылларга туруулаһан, ту-руорсан алаас үрдүгэр туттарбыт балыһатыгар Т. Е. Сосин аатын иҕарыттар. Онон быйыл атырдьах ыйын 5 күнүгэр 70 сылын туолар. Абалаах күөлү минераль-най туустаах уутунан, эмтээх былыгынан, рапатынан аатырбыт Гагра, Тамбукан, Горячий Ключ курорттар

күөлүгүттэн, микроэлементариттэн албэтинэн ордук туһалааһын туһунан ученайдар суруйбуттара.

Онон супер сокуон кириитинэн бэйэбитигэр өссө ордук эмтээх күөл баарын туһанаахха наада. 1974 с. Абалаах грязелечебницатын Аллараа Бэстээххэ көһөрбүттэрэ. 90-тан тахса километр ыраах сытар алаастан эмтээх ууну, бадарааны, рапаны таһар ыра-ханын, дьонго көдүүһэ мөлтүүрүн дьэ билигин өйдөөн алааһын үрдүгэр курорт туттаары былаанныыллар. Күөлүгэр сир тымырынан эмтээх уу кыһынары тон-моко сүүрдэ тулар. 1 чааска 4 тонна минеральнай уу күөлгэ түһэр. Олохтоохтор куртах, оһоҕос ыарыытыт-тан эмтэнэргэ тутталлар. Бу «Абалаах» курортун ту-һунан «Саха сира» хаһыакка суруллубута. Моорун нэһилиэгэр медицинскэй наука доктора, профессор Ти-хонев Дмитрий Гаврильевич «Якуткурорт» холбоһукка кириэр Дьокуускайга «Хоту» санаторий, Аллараа Бэ-стээххэ «Сосновка» санаторийга генеральнай дирек-торынан үлэниир. Куртах, оһоҕос, гастрит ыарыыла-рыгар сүрүн специалист, сүһүөх-дьарҕа, тыһынар орган-нарга о. д. а. көрүгүнүгэ Абалаах бадараана туһалааһын киинигтэн ордук билэр быраас суох.

Сотору таах тохто тулар эмтээх Эссентуки да уугу-гар бэриллибэт минеральнай уу бытыһыаҕа кутуллан тарҕалааҕа. Онуоха билигин сөргөэн, баҕаран эмтэнэр-бит эрэ наада. Урут Крым, Сочи эрэ абырыыр курдук этэ, айанныыргар дьөлө үрдэрэн, доруобуйата көнөн кэлбитин истибэтэҕим, онтон билигин супер сокуон күһэйэн «Абалаах» курорда төттөрү-таары киһи сыл-дыбыта абалаах баһы дэттэрэр үйэтэ кэллэ быһы-ылаах. Абалаах алааһыгар курорт тутарга бырайы-гын медицинскэй наука доктора, профессор Д. Г. Тихо-нов оҕорторбута. Тутууга харчытан иҥинэ тулар. Бу туһунан кэспээн кэники суруйуом «Абалааһын» ааттанар «Аллага Бэстээх» государственнай эми-ир-профилактическай комплексы үбүлээһинин сар-бийан олох да сабылларар тулар. Супер сокуонунан федеральнай чөлүгүлээхтэр диэн ааттанар Москва көрөр-харыһылар дьонун эмтээһин тэрилтэтэ сарбыл-лар буоллаһына ханна батталлар ыарыһахтар? Ил Түмэн депутаттарыгар эрэнэллэр эбит. Онон Абалаах балыһата 70 сааһын туолар сылыгар сабыллыы ык-саппыт кылаабынай враһа Н. Е. Торговкин олорон би-эрбэтэҕинэ табыллар.

К. ЕРЕМЕЕВ, 1 Хомуспаах

Улуус дьаһалтатын коллегиятыгар

2004 С. ЫСТААС УОННА ХАМНАС ТУЪУНАН ТУС СИБИДИЭННЬЭЛЭРИ ХОМУУР ХААМЫТЫН ТУЪУНАН

2002 с. тохсуньу 1 күнүттэн РФ гражданнын пенсияна хааччыгы туһунан сага сокуон олоххо киирэн, «РФ-га үлэнэн пенсия туһунан» 17.12.2001 с. 173-ФЗ №-дээх федеральнай сокуон 3 ыст. сөп түбэһиннэрэн, үлэнэн пенсияны «РФ булгучулаах пенсиянай страхованиетын туһунан» 15.12.2001 с. 167-ФЗ №-дээх федеральнай сокуон быһыытынан страховкалаамыт гражданныр ылар бырааптаахтар. Бас билиитин көрүнгүттэн тутулууга суох бары тэрлэлтэлэр сыл ахсын Пенсиянай фондага хас биридди үлэһит үлэлээбит ыстааһын, РФФ-гар аарыллан төлөммүт дохуотун туһунан тус сибидиэнньэлэри биэрэр эбээһинэстээхтэр. 2002 с. тохсуньу 1 күнүттэн пенсияна хааччыгы федеральнай сокуонунан, үлэнэн пенсия страховкой уонна муньуулар чаастарын ханна багарар Пенсиянай фонда бары органныра пенсияны аныыр уонна сагалыы аагар күннэригэр баар тус (персонифицированнай) учуот дааннайдарыгар ологуран аныахтаах.

«Государственной пенсионной страхование ситимигэр тус (персонифицированнай) учуот туһунан» 01.04.1996 с. 27-ФЗ №-дээх (сага редакцията 25.10.2001 с. 138-ФЗ №-дээх) федеральнай сокуон 17 ыст. сөп түбэһиннэрэн, государственной пенсионной страхование ситимигэр тус (персонифицированнай) учуоту ыларга наадалаах сибидиэнньэлэри кэмизгэр биэрбэтэхтэринэ эбэтэр итэрсэ, сыһалаах сибидиэнньэлэри биэрбэтэхтэринэ үлэтээччилэргэ РФФ-га отчуоттуур кэмизт бэрлээхтээх төлөбүр 10% төлөттөрөр финансовая санация тутуллар. Кулун тутар 1 күнүгэр дээрэ тус сибидиэнньэлэри биэрини хааччыыта хааччылааччылар административнай ыстаараап миэрэтигэр тардыллыахтарын сөп — 3-5 хамнас алын кэмизтэ («РФ административнай быраабы кэһии туһунан Кодексин» 15.6 ыст.). 2004 с. тус сибидиэнньэлэри хомууан туттары болдьору 2005 с. кулун тутар 1 к. быһыллыбыта бары үлэлэтээччилэргэ тиэрдилиби-

тэ. 2004 с. ахсынны 10 күнүгэр тус сибидиэнньэлэри хайдах бэлэмнээч хомууарга семинар ытыллыбыта.

Этиллибит болдьоххо 46 страхователь (25%), болдьох иннинэ 17 (9%) («Сельхозтехника» АО, социальной приют, социальной көмө киинэ, Хатын Арыы дьаһалтата, дегсада, Затон дегсада, Кыһыл Дариябинэ дегсада, ИДьУО, улуустаагы киин балыһа, Намнаагы профлией, ветеринарнай сулуусна управлениета, дьарыктаах буолуу киинэ, «Илгэ» ПО) тус сибидиэнньэлэрин биэрдилэр. 25-30 күн хойутаан 2 страхователь биэрдилэр («Юнигран» ХЭО, «Намское УСЗН» ГУ). 20-25 күн хойутаан 6 страхователь (киновидеотехниин, Салбан орто оскуолата, Партизан нэһилиэгин дьаһалтата, дегсада, оскуолата, Үөдэй орто оскуолата), 15-20 күн хойутаан 5 страхователь («Үүнэр» ТХПК, «Модут» ГУП, «Модут МУП, Хамааратта орто оскуолата, Нам начальнай оскуолата) туттардылар. 10-15 күн хойутаан 19, 10 күн хойутаан 34, 5 күн хойутаан 35 страхователь биэрдилэр. 25.02.2005 с. туругунан 16 страхователь биэрэ иликтэр («Северторг» ХЭО, «Нам быйага» ТХПК, «Эрэл» ТХПК, «Быйаг» ТХПК, «Эгсисэли» ТХПК, «Туйах» ПК, РОСТО Намнаагы технической оскуолата, «Күндүл», «Тит» «Эгдээт», «Кымыс», «Кытыл», «Салбан-чаран», «Дьөгөгөй», «Борохой» б/х).

Бу биэр кэмнээх хампааньа буолбакка, чуолкайтан уонна түргэнник он оһууларын хас биридди гражданнын пенсията инникитин хайдах буолара тутулууга дьонун үлэ буоларын учуоттаан, коллегия уураахтыыр:

- 1. Бас билиитин көрүнгүттэн тутулууга суох бары тэрлэлтэлэр салайааччылар тус сибидиэнньэлэри кулун тутар 1 күнүгэр дээрэ туттары графигын кытаанахтык тутуһалларыгар.
2. Нэһилиэк дьаһалталарын баһылыктарын бас бэринэр тэрлэлтэлэр тус сибидиэнньэлэри биэрэллэригэр, чахчылаахтарын хааччылааччылар, персонифицированнай учуотка наадалаах докууонары туттары графигын кытаанахтык тутуһалларыгар ирдэбили күүһүрдэллэригэр эбээһинэстиригэр.
3. Пенсиянай фонда управлениета (К. К. Ядрихинская) үлэлэтээчилэргэ тус сибидиэнньэлэри хомууарга наадалаах сүбэлэри, быһаарылылары инструктивнай матырыйаалларын хааччылан салгы оҕороругар.
4. Бу уураагы толорууу «Нам улууһа» МТ баһылыгы социальная боппууостарга солбуйааччы Кокарева М. Д. хонтуруоллууругар.

«Нам улууһа» МТ баһылыга Д. КОРЯКИН

Кырдыбаастан – сүбэтин...

ТИТОВНА СҮБЭЛЭРЭ

Мин ийэм Ощепкова Варвара Титовна тыыл, үлэ ветерана, сүөһү интитин маастара этэ. Кини Искраба элбэх оҕолоох ыалга төрөөбүтэ. II Модукка оппор, обото суоа, абаатын аахха ииттэрэ бэрлэбиһитэ. Сэри сабаларан сылыгар 14 эр саастаах кыыска, колхозка үлэһит иһин тийибтэ буолан, 10-ча ынагы туттараннар ыанныксыт буолбута. Онтон ылата 50-тан тахса сүл өрүү сүөһү үлэтигэр үлэлээбитэ. Ычат сүөһүнү иһитигэ совхоз, оройуон хас да төгүллээх чемпионна, ыанныксыттан, 2000 кирбиини ылан республикага тийэ аатырбыта. Сүөһүлэрин олус таптыыра, ыарыйдахтарына бэйэтэ эмтирэр. Өр сыллаах үлэтин уопуттан бийэххэ, оҕолоругар, эдэр ычакка кэспин сүлдьан элбэһи үөрэтэрэ, сүбэлэрэ. Нэһилиэгин иһигэр сүөһү ыарыйдыгына ынырыыга сүлдьэра, элбэх сүөһүнү өрүһүйбүтэ.

Быйыл от хаачыстыбата мөлтөх буолан, үгүс нэһиликтэргэ кыстыкпыт уус-туктардаах, ыарахаттардаах буолла, сүөһү бөбө өлө. Ол иһин бабар, кимнээх эмэ туһалаах буоларай диин, ийэм кэспириттэн өйдөөн хаалбыппын суруйан эрбим.

Ийэм сүөһүн эмтээх оттору хаанаара. Бэс ыйын ортотугар хатын сүбүрдэбин күөхтүү үргэнэн хатарара. Маны олунньуттан сабалаан ырыган борооскуларга, уулаах ынахтарга тутумунан 10 хонук устата сизээр, нэдиэлэ тохтоон баран, эмиз салбыыра, ол курдук кыстык бүтүөр дээрэ сизээрэ. Ходуһаба үүнэр харанга кыһыл төбөлөөх оту уонна кытыан оту от ыйын ортотугар хомуйан хатарара. Маны иһэ ыалдыар сүөһүгэр оргутан иһэрдэрэ. Хааннаабынан сыптарыар сүөһүгэ, сүөһү ис сыатын илдьи кырбаан ууларара, ыстакаан агара ууну кутара, бурдук эбэн убаасгына хааһылаан сизээрэ. Ис ыарыыта оһоно олус түргэнник үтүөрэрэ, ити ньыманан сизэнэрин эмиз эмтирэрэ.

Атырдыах ыйын ортотугар дөлүһөнү, үгүн, тимэх оту хатарара. Дөлүһөн үгүн оргутан ырыганаабыт борооскуларга иһэрдэрэ. Өссө харыйа лабаатын оргутан уонна собо минин иһэрдээххэ сөп. Тимэх оту саас кулун тутартан сабалаан оргутан иһэрдэрэ. Профилактика курдук оҕороро, биэр нэдиэлэ тимэх от уутун, иккис нэдиэлэ дөлүһөн отун уутун, онтон биэр нэдиэлэ тохтуугун, ол курдук иккис ый иһэрдэн баран тохторот этэ.

Ханнык бабарар ыарыыга водканы элбэхтик туттара, сүөһү ханнын үлэлэтэр, хаанын эргирин түргэтээр, ыарыытын мүлүрүтэр диин ааттыыра. Биэр үрүүмкэ водкага оччо ууну кутан баран кыра сүөһүгэ иһэрдэрэ. Ороһулаан төрөөбүт кыра, мөлтөх борооскуларга 1-дн кыра ньуоска ынах арыытын кыратык туустаан баран ыйга биэрэрэ, иккитэ сизээрэ.

Мин быйыл иккис ынабым, үс борооскум ырыганаан ыксаппыттарыгар брикет оҕорон сизеппипэр, туруктара арыый тубуста. Брикетим саастааба маньык: «Подворье» эбэтэр «Буренка» битэминнэр сместэрин атыһаһабыт, 15 л ууга комбикорм кутан хойуугына хааһы оҕоробут. 15 ост. ньуоска смеһи, 5 ытыс хатын сүбүрдэбин, 1 кыра нь. мизл, башык сыата кутан баран, булкуһабыт уонна улахангына төкүнүтүбүт. Уон хонук устата кыра сүөһүгэ бири, улахан сүөһүгэ иккис сизэбин. 3-4 хонук сыһыатабын, онтон эмиз салгыы биэрэн эмтибин. Уулаах ынахха сэрэнэн биэрэбин, обото наһаа улаатын сөп. Ийэм барахсан уопуттан туһалааба буоларай диин аһыабы кэспээххэ итиник.

М. БАСТИНОВА, Искра

Республика предпринимателлэрин II съезтигэр РЕСПУБЛИКА ЭРЭНЭР ДЬОНО – ПРЕДПРИНИМАТЕЛЛЭР!

Дьокуускай куоракка Саха Сири предпринимателлэрин 2-с съезтигэр республика предпринимательствога, туризм сайыннарыыга уонна дьарыктаах буолууга министр Анатолий Скрыбин даһылааһыттан көрдөххө кыра бизнес республика экономика сайдытыгар киллэрбит кылаата сүл ааһы элбээн иһэр, бүгүн кыра бизнес нэһилиэнньэни бордодуктанан уонна табаарынан хааччыны проблемаларын быһаарар, ол курдук халбаһы оһоһуктар 60, алкоголь суох утахтар 65, кэспирбэлэр 40, металлопластиковай туннүктэр 100 бырыһыаннара предпринимателлэринэн оһоһуллар.

ТУОҺУЛУУР – СЫЫППАРА!

2004 сылга 117,5 тыһ. киһи кыра бизнесинэн дьарыктаамыт эбит, ол дьарыктаах нэһилиэнньэ 25,2 %-нын ылар. 2004 с. предпринимателлэртэн 481,3 мөл. солк. нолуку хомуллубут, бу 2003 сылы кытта тэнгэстээххэ 123 мөл. солк. элбэх. 2005 с. тохсуньу 1 күнүгэрэ туругунан бу үптэн республика бюджетигар 433 мөл. солк. киирбит. 2001 сылтан сабалаан анал комплекснай программалар олоххо киирбиттэр, ол түмүгэр 24 тыһ. киһиэхэ сага үлэ миэстэтэ арыллыбыт, оһон аһарыттан ордук кыра бизнескэ. Сайын буолбут «Дети Азии» спортивнай ооньуулары ытытыга предпринимателлэр 22 мөл. солк. тахса сууманы биэрбиттэр. Бүгүңү күнүгэ 27 муниципальная тэрлэлилэргэ социальная-экономическай сайдыы программалара оһоһулаан ылыннылар, оһо кыра бизнеси сайыннарыыга туспа салаа киллэрилбит.

Бу съезд туһунан Нам улууһун делегацияны кытыылаахтара бэйэлэрин санааларын үлэһинилэр: Колесов Афанасий Инокентьевич, Хамааратта олохтоор, 1997 сылтан таларынан өрүүнэн дьарыктанан улууска биэр биллэр-көстөр предприниматель буола үүннэ. Кини өрбүт корзиналарын, мебельлэрин, сундууктары, ширмаларын дьон хамаартык атыылаһар. Съездка сылдыбытын туһунан маньык кэспээтэ:

«Мин маньык съездка бастакы кыттыым буолар, бэйэм оһоһуктарбын быһастапкага кыттыым, табаардарбын атыылаабым. Быһастапкага туран хаалан даһылааттары истибэтим. Дьаһалта урут көмөлөөр этэ, билигин да болдомтотун ууран быһастапкаларга эһин кыгынарар. Билигин киһи бэйэтигэр эрэ эрэнэр. Дьарыгы туһунан

кэспир буолла хха, 1992 сыллаахха бааһынай хаһаайыстыба тэриинэн үлэлэппитим, 15 сүөһүлээх этим, оһон 1996 с. сүөһүлэрин ууга былдынан хаһаайыстыбабын тохторго күһэллэбитим, 1997 с. бастакы быһастапкабар кыттан бу сылтан предпринимательствонан дьарыктаамытым. Сүрүннэн дьон сакааһынан үлэлибин, сакаас ордук кулун тутар ыйтан элбиэр, сайын сакаас суох буолар. Маньык съезд буолбута туһалаах, наадалаах, билигин үлэһитигэр көмө буолар.»

Телевизоры, оһон да атын ортехниканы өрмүөннээһининэн дьарыктанар Петр Георгиевич Емельянов эмиз бу съезд кыттыылааба буолар, кини маньык тэрэһин наадалаахтык туһунан эттэ: «Мин съездка бастакы кыттыым буолар, иккис күнүгэр сылдыбытым. Бу күн секциянан арахсан ыкса кэспэти буолбута, атыы, общественнай аһылык, транспорт, табаары оһоруу, өгөнү оһоруу темаларын секциялар буолбуттара. Улуус баһылыктарыгар аналлаах «Муниципальная тэрлэлилэргэ кыра бизнеси сайыннары» диин секция сытыллыбыта. Уопсайынан маньык съезд наадалаах, тоҕо дииэтэр бэйэбит бэйэбитигэр үлэһи олордохпутуна туһа тахсыбат, манна сылдыан атын предпринимателлэри, биэр идалээхтэри кытта кэспэтан, уоһу аһастаһан элбэһи билэбит, үлэһитигэр туһалаах буолар, стимул биэрэр. Оһон 4 сыл анараа өттүгэр буолбут 1-кы съезд предпринимательство общественны со-

моһлооһунга, кыра бизнес сайдытыгыгар уонна оһу өйөөһүңгэ улахан оруолу толорбут, оһо предпринимательствонун өйөөһүңгэ уонна сайыннарыыга координационнай сбиэст тэрлэлибит. Былырын Президент иһинэн республикатаагы конкурска кыттан министерствотан төннөрүллүбүт субсидия быһытынан көмө ылбытым. Бу сырыыга улуустан үһүө буолан гранта кыттыбыппыт, Президент Гранты Чеснокова М.И. ылбыта. Съездка араас брошюралары, буклеттары биэрдилэр, оһу аахтым, киһи туһанара элбэх, Нам улууһун туһунан дааннайдар эмиз бааллар.»

Съезд делегата, Президент Грантынан наһарадалаамыт, «Кылаан» чааһынай предприятие салайааччыта Маргарита Ивановна Чеснокова бэйэтин баһа санаатын тиэртэ:

«Сыл аайы 10 бастыг предпринимателгэ Президент Грана бэрлэлэр, быйыл маньык Граны ылар чыэскэ тигистим, бу үрдүкү наһараада. Мин бастакы кыттыым буолар. Съезд үчүгэйдик ааста, олус элбэх киһи тыл эттэ. Бастакы съэһи кытта тэнгэстээххэ предпринимателлэр бэйэлэригэр эрэллээхтэр, туту баһара ллар, туруорсаллары биллэлэр. Үгүс улуустар баһылыктара предпринимателлэри эбит. Ол эрээри 35 киһилээх Мэнэ-Ханалас делегациятын улуустарын баһылыга Птицын салайан илдэ кэлбитэ кэрэхсэбиллээх, бу улуус дьаһалтата предпринимателлэрин кытта ыкса сибээстээхтик үлэлиир эбит, кинилэр фондаларын биэр үлэһит дьаһалтаны кытта үлэлээр эбээһинэстээх. Маны таһынан Хаһалас, Томпо улуустара эмиз предпринимателлэрин олус өйүллэрэ көһүннэ. Томпо, Мэнэ-Ханалас-

ка, Хаһаласка предпринимателлэргэ анаан 1 мөл. солк. бюджеттан үбүлээбиттэр. Хаһалас баһылыга бытовой өгөнөн дьарыктанар дьону өйүүр эбит. Оһон биһизинэрэ чуһаһаппаттар, билигин бэйэбит бэйэбитин хааччынан олоробут. Сыл аайы республикатаагы конкурстарга кытта сатыбын. 2004 сылга 2-с миэстэни ылбытым. Быйылгы конкурска эмиз кыттар санаалаахпын, усулуобуйалара — сахалыы таһаһы тиги. Сэтиннигэ Хабаровскай куоракка квалификациябын үрдэтти үөрэнэн кэлбитим. Түмүккэ предпринимательство министерствотыгар, чуолаан былааннаах өңчөлөр отделларын үлэһитэригэр Зарема Иннокентьевна, Екатерина Михайловна махтабын тиэрдэбин. Уонна билигин дьаһалтабыт биһизэхэ болдомтотун уураыгар баһа санаалаахпын, оччоҕо сайдан иһиз эбитит. Тэрлэбэн 1992 с. тэрлэбим, билигин 4 үлэһиттээхпиз, үлэһиттэри бары да инициативалаах, талааннаах дьон.»

Эмтээһин-томтооһун эмиз предпринимательство биэр көрүңүүн буолар. Норуот эмчитэ Альбина Елисеевна Кылаева 15 сыл устата дьону эмтирин таһынан араас хайысханан дьарыктанар, ол курдук республикага да, улууска да кини суорумнуу кулуубун үлэлэтэр, 100-тэн тахса сыбаайбалары, юбилейдары, төрөөбүт күннэри ыһыһыт тамада, чөл ологу пропагандалааччы, тарватааччы, итаһал телефонунан дьонго субэ-ама бэрэхсэбиллээх, дьонто олус туһалаах дьарыктардаах. Чөл ологу түстээһингэ дьахталлары, инбэлиттэри, эдэр дьону, оҕолору, ыарыһахтары, аһа көлүөнэ дьону, быһатын эттэххэ, нэһилиэнньэ бары араһатын хаһан үлэлиир. Үлэтин түмүгүн барытын анал паапкаларга түмэ, тигэн иһэр, манна араас грамоталар, хаартыскалар, махтал суруктара, дьон махтал тыллара суруллан угуллубуттар. Кини съезд туһунан маньык сөһөргэтэ:

«2000 с. буолбут 1-кы съездка эмиз кыттыыны ылбытым, билигин идуус предпринимателлэрин фондатын председателгэ П.М. По-

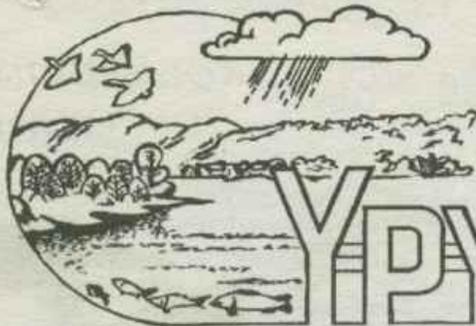

пов, специалист Л.С. Кириллина салайан киллэрбиттэрэ, 10-а тахса буолан сырыттыбыт. Бары улуустар кыттан бэйэлэрин үлэлэрин кэспээтилэр. Мин «Өгөлөрү оһоруу» диин секцияга сылдыбытым. Уопсайынан съезд үрдүк таһымнаахтык барар эбит, сомоһолоһууга үлэлэстибит, түмүккэ бары биэрэ, түмүсүлээхтик үлэлииргэ резолюция ылынныбыт. Элбэх сага сүүрээһини киллэригэ этиһилэр киирдилэр, туризм сайыннары боппууостара көрүлүнүлэр. Нам улуунун үчүгэй үлэлээһинэн аахтылар, Намга предпринимательство кинизин тарванар, үчүгэйдик үлэлиир диин сыаналаатылар, билигин атын улуустар элбэх уопут ылаһалар. Съездка кыттыбытым олус үчүгэй эбит диин сыаналаатым.»

ТУОҺУЛУУР – СЫЫППАРА!

Бүгүн улууска 414 предприниматель үлэһи оһорор, кинилэр истаригэр офиснай массывалары, ЭВМ өрмүөнүүр 1, юридическай өгөлөрү оһорор 1, бухгалтерскай учуотунан дьарыктанар 1, управление боппууостарыгар консультация биэрэр 3, концертары, шоулары ыһтар 1, атыһыһыр-атыһылаһар 124, хаартыскага түһэрэр 2, ломбардынан дьарыктанар 1, таһаһаһы тизээр 34, киһи оһорбот имушествотын наймыга биэрэр 1, видео-прокатын дьарыктанар 1, дьону эмтиир 4, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар 143, уматыгы атыһыһыр 1, кафелаах, гостиницалаах 6, пассажирдары тизээр 41, кинизни көрдөрөр 1 предприниматель баар. Маны таһынан 5 стоматолог, 5 парикмахер, 1 атын дыһаланан дьарыктанар дьон бааллар. Статуправление биэрбит дааннайынан, ааспыт сылга предпринимателлэриэн 196 тыһ. солк. суумалаах мебель, 22 тонна килиэп, 29 тыһ. солк. суумалаах уус-уран оһоһук, 99 тыһ. декалитр алкоголь суох утах, 1000 полулитр ыраас уу оһоһулан таһаарылыбыт.

В. РЫКУНОВА

Охтон баранар мастаах,
Уолан баранар уулаах
Орто туруу дойдум ...

ҮРҮН КҮӨЛ

«Үрүн Күөл» резерват тэриллбитэ 30 сылыгар

ЫТЫК КЭРЭ СИР — «ҮРҮН КҮӨЛ»

Айылбаа үчүгэй уонна куһаҕан, туһалаах итинэнэ туһата суох дьон өкдөбүллэр суохтар. Ресерваткабытыгар дьон-сэргэ күтүн-сүрүн, өйүн-санаатын уларытар, сана үйэ киһитин иитэн таһаарар сыалтан ийэс убаастабыл, билингэ тардыһыы, айылбаа сүгүрүүү, үлэни өрө тутуу социальнай политика утумнаахтык, билингэ кэмгэ сирдээхтик ытыллар.

тааһын сылларыгар төһө киһи олоҕун быһаабыттары кэмнэмэтэх. Үрүн Күөлгэ тулаайах хаалбыт оҥдооболор иитиллэн олохтор кыахтара эстэн, оҕолор үөрэттэрэр, ииттэрэр инниттэн олохтор уйаларыттан көһөргө күһэллбиттэрэ. Билингэ кэмгэ «Ылгычаа» дьон олохсуйа сылдьыбыт өтөхтөрүн төһүргэ да көстүбөт. Саха АССР Министрдарын Советын ахсынньы 10 күнүгэр 1974 с. уурааһынан Үрүн Күөл тула тыһаабы чэрчилэр Белоозерская заказник режимигэр киирбитэ. Эбэ харыстанар ақылаатын түһэрбит Саха саарына буолар кэскиллээх Степан Николаевич Платонов Үрүн Күөл арҕаа сизингэр Мыык Баһыгар киһи иллиттэн былаһаага былдыаммыта, сырдык тыһаабы быстыбыта, аата-суола сарбыллыбыта. Эбэ көмүскэнэр чизин сүһүөҕү туруорбут түбэлэр күтүөттэрэ, Көдөһү нэһилиэтин сүдү киһитэ Н.С. Охлопков Совмин солб. председателэ усхаха олоҕорбут дьыалага тирэһирэн үлэтигэр кыйданарын ситиспиттэрэ, чиза, суобаһа киртийбитэ, кырбааһынан тэптэрэн сор суоллааммыта. Түбэ нэһилиэтин сис ыалын ара баһылыга, заказник ст. егерэ Д.Н. Дьяконов үлэтигэр уһуллубута, хара балыгы хара мэнэ киһи күнтэн сүтүөр диэри суураллыбатааҕа, суулуллабатааҕа. Киһи саа Эбэ эйгэтэ хамсаабатын, бааһа-дуола аччаабатын туһугар мөккүспүт, туруорсубут билингитэ суоҕа дьыла 1980 с. быстах-остох хаамаайылар күөлгэ иитилибит үрүн көмүс харыстааһыны өлгөмнүк сомсоору Эбэ уутун ыһтаннар эстэр-быстар кутталга киирэ сылдьыбыта уонна өрүһүмүтэ.

1985 с. кулун тутар 25 күнүгэр контрольной мугхалааһын көнүллээх билиги биригээдэбит 10 киһиттэн састааптааҕа: оройуон бочуоттанар дьонноро, кырдыаҕастар — Гуляев П.Д., сэрии, үлэ ветерана аатырбыт аныһыһыт, Бугаев С.П. — Түбэ соротох сэрии ветерана, Куличкин С.С. — үлэ ветерана, аатырбыт механизатор, Дьяконов Н.Н. — үлэ ветерана, Павлов М.М. — МВД ветерана. Айылбаа харыстабылын сотрудиһаара: Дьяконов Д.Н. — ст. егерэ, Иванов П.П. — егерэ, Федоров В.М. — егерэ, Дьяконов В.Н. — охотовед уонна салайааччылар мии. Билиги үс күн сырдыгы-хараҕаны ыпсаран туона алээннэрин ойбоннорун, түһүү-тахсыы чардааттары алларан бэлэмнээн баран, төрдүс күмүтүгэр 500 м уһуннаах мугханы түһэрэн тахсыы чардаатка этэнигэ тийиһиппит. Ити кэмгэ Эбэ мууһун халыга 1 м 80 см. тэҥнэһэр. Мунха ийэтин алыһаҕын таһаарыах иннинэ 1,5 т. балыгы таһаарыһыт. Балыгы эһэр майдаа үлэтин киһэ 7 ч. садалаан баран, түүн движок уотунан сырдытан сарсыарда 9 ч. саана бүтэриһиппит. Балыксыт буолуохпуттан билингэ диэри маньык өлгөмнүк бултуйбуппун өйдөөбүппүн. Эбэ улаханньык күндүлээбитэ, баайын көрдөрбүтэ. Туттарыллыбыт балык фактуратын көрдөххө — райПО — 300 уст.

куул 6 тонна, Түбэ маһаһына — 100 уст. куул 3 т., Уус-Маайа госпромхоһа — 400 уст. куул 9 т., охотуправление — 2,5 т. билиги үлэлээбиттэргэ киһи баһыгар 5 куул талы балык тиксибитэ. Барыта — 21 тонна буолбута. Оччолорго 1 кг. собону 19 харчыга туталлара.

Мин 1981-87 с. диэри айылбаа харыстабылыгар оройуон охотоведьнан үлэлээбитим. Эбэ көмүскэллээх, быстыбат быһаһаах, уостубат уйуулаах турууларын туһугар элбэх сырабын-сылбабын биригэбитим. Уон алта сыл кэригэр промысловай балыктааһыныга биригэдиригээн туона үктээччи маастарга үүмүтүм. Бу быһылыга диэри да Эбэ мин туслар мэлдьи сыһааһа суох салгынаах күндү баайыттан күндүлүүр. Эбэ ычатын, кыаһын, өймөтүн сийилин билэрим быһылынан Үрүн Күөл туруктаах буоларын инниттэн тугу тыһааһа дьон эттигэр киллэрэбин. Эбэ сизингэр тугулуубут харгыстары, быһыттары үрэйиэххэ. Ол онуугар уу таһымын түһэрэр-таһаарар (регулировкалыыр) объёгы онорторуохха.

Быһылыгы халыг хаардаах дьылга, хайаан да өрүс уута тахсарын туһаныахха. Урут өрө эрдэххэ оҕонньоттор дьону олохчу үүрэн киллэрэн саас өрүс эстиэн иннинэ, ыһыы саана Эбэ сизингэр Чаархаан үрүни отун-маһын сүллүмүрэн ыраастаталлара саас айы. Тоҕо табыллыбатын ыраастыыр үлэни тэрийдөххө? Күөлгэ оччотугар халаан уутун кытта өрүс балыга сордон, хааһынай кииригэр, собо ыабыт искаэин мэҥистэр сизэмэх мундуну көүрүтүһүтэрэ. Оччотугар собо сапаһа хаһырыгар хаар үөскэтиллэр кэскиллээх. Бу тэрэһини улус кэригинэн мунгурдаммака республика эргимтэтигэр таһаарыахха, үчарчы көрүллүүтүн ситиһиэххэ. Үрүн Күөл уутун таһыма үрдээтэринэ, үрүн балыгы ыһтан үөскэтэр база тэриллэрэ, Эбэ байар кэскилин төрүтүнэн буолуо.

Бидий Дьөгүөр, журналист, 1981-87 сс. айылбаа харыстабылыгар оройуон охотоведа

ЭБЭБЭ БОЛБОМТОНУ БЫҢЫМЫАХХА!

Айылбаа барахсан «Үрүн Күөл» курдук үтө Эбэни Нам сиригэр үөскэппит эбит. Быһыр-быһыргыттан быстарыктаах кэмнэргэ бу Эбэ бэйэтин баайынан төһөлөөх дьон-сэргэ үрүн тыһынын өлөйдөөбүтэ буолуобай? Билингэ көлүөнэ дьон уоттаах сэри саанаабы сүт-судурбан сылларыгар баай балыгынан олохтоох дьон абыраабытын туһунан үтө махталынан ахталлар.

Ытык Эбэ төһө да кизиг кизилтэ дэлэбин-холойун иннигэр син бири тыһынар тыһыннаах кэригэ киһи кыһамыһытыгар, көмөтүгэр наадылар. Киһи сылларга Дыгын Николаевич Дьяконов Эбэ сирин-дойдугун, көтөрүн-сүүрүн, уутун-хаарын харыстабылын туһа дьон кыһаллан-мүһэллэн, туруулаһан туруорсан үлэлээн барбыта. Быйыл бу Эбэ госуларственнай харыстабылга киирбитэ 30 сылын туолар. Дыгын Николаевич баара буоллар бу даа-

120-чэ киһи мустан 7 мунгханан Эбэ уутун отун ыраастаһын хампааньыта ыһтыллыбыта. Маньаха нэһиликтэртэн Түбэ, Хатырык, Модут, 1 Хомустаах, Хамаҕатта, оройуон киһиттэн «Межколхозстрой», «Стройчаастак» хамаандаһа кыттыбыттары. Үлэнигэр балык туһа дьон буолбакка, Эбэни өрүһүйүөххэ дьон өйүнэн-санаанан салайтаран сылайары-элэйэри аахсыбакка олус дьон туруулаһан үлэлээбиттэрэ. Барыта 7 мунгханан төһөлөөх тонна уу ото хостоммутун ситэн ааҕар уустуга, Эбэ мууһа уу отунан сабыллыбыта. Балык кэлбэтэ, ону ол дьобэккэ дьон салыбакка, санааларын түһэрбэккэ толору нэдиэлэ үлэлээбиттэригэр салла да, махтана да санаабытым. Баччалаах элбэх киһи күннэри үлэтин Егор Иванович Колмогоров баһылаан-көһүлөөн, салайааччытыта. Кырдыаҕас балыксыт Афанасий Павлович Рехлясов сүбэтинэн-аматынан көмөлөһөрө.

Сылаалаах үлэ кэнниттэн киз-һэ айы хамаандаһар салайааччылары мустан штаб мунньарын ыһтарбыт. «Балык кэлбэт, тугу эрдэйдэһит», — дьон тыһы-өһү кимтэн да истибэтэхпит. Ол курдук дьон барахсаттар «Үрүн Күөл» өрүһүйэр туһугар өйдөбүлүнэн салайтаран туруулаһан үлэлээбит кэмнэрэ баара. Баар дьон ол хамсааһынын сабыдыала буолуо, кэлин сылларга Эбэ мунгхаланар, балык кэлэр буолбута, ыарыһа да лапта арыһабыта.

Ыраастааһын үлэ садаланыытыгар «Үрүн тумулга» бука бары мустан сыалы-соругу кэпсэтин буолбута, кыһыл таһааска суруллубут плакаттар, былаахтар ыһаммыттары. Мустуу түмүгэр Эбэни дойдуну оҕостубут Афанасий Павлович Рехлясов быһыргы сизинэн сиридойдуну, Эбэни алҕаабыта, түмүгэр «Алыкы, Алыкы» дьон хаһыгыты-хаһыгыты сиргэ тирэ түһэ сытан аҕаһынан тэбиэлэммитэ. Өктөөп быраһыһыһытын «Үрүн Күөлгэ» тэрэһиннээхтик көрсүбүтүгү, оннооҕор телевизор таһааран Москвагааҕы Өктөөп 73 сылын туолар быраһыһыһытын көрө сатаабыһыт.

ЫТЫК СИРБИТ «ҮРҮН КҮӨЛҮТ» ХАРЫСТАБЫЛЫГАР ИНИКИТИН ДА БАР ДЬОН БОЛБОМТОГО УУРУЛЛУОН БАҔА-РАБЫН.

В. БОЧКАРЕВ,
айылбаа харыстабылын
оройуоннаағы комитетин
уруксу председателэ

КҮННЭЭБИ ТҮБҮКТЭРЭ — АЙЫЛБА ХАРЫСТАБЫЛА

«Үрүн Күөл» ресурснай резерват 1993 сылтан 1999 с. диэри сайдыһын улахан суоптааах кээкэ событие кэрэһэллэр. 1994 с. Саха Республикатын правительствотун уурааһынан заказник территорията урукку кыраһыһысатыгар тийэ кээттиһитэ, эбитин өрүс сорбото бэрлһитэ. Онон заказник инэ 63,6 тыһ. гектарга тэҥнэспитэ. Эмиэ бу сыл республика экологиятын уонна айылбаа туһаныһын министрствотун айылбаа харыстабылын министрствотыгар кубулутан министрэн В. Г. Алексеевы анаабыттары.

Онтон ыла айылбаа харыстыыр органнар суоптаһа улаатан, республика сапатта, президент М. Е. Николаев Россияга аан бастаһынан ураты харыстанар айылбаа территорияларын ситимин тэрийэргэ болҕомтолорун уурбуттары. Бу программаттан ситтэрэн элбэх сага ураты харыстанар айылбаа территориялары тэриппэн (уопсай иннэрэ республика территориятын 20% ылар) статустара уонна системалара быһаарыллыбыта. Элбэх үлэни бири дойдунулаах Е. Е. Антонов ол кэмгэ салайбыт ураты харыстабыллаах айылбаа территорияларын управлениета ыһыпта. Ол түмүгэр 1997 с. заказниктар бэйэ режимнээх, тутуллаах ресурснай резерваттар буолбуттары улуска туох суоптааахтарын уонна балаһыһыһыларын чуолкайдик көрдөрө.

Үрүн Күөл уолан эрригэр республика сапататын уонна общественноһын болҕомтотун тардан заказникка республикатаағы бастаһы муус аһынан күөгүлээһингэ күрэхтэһи тэриппитэ проблеманы быһаарарга көмөлөспүтэ. Эмиэ бу сыл «Беленская» үрэххэ заказник өрүстэһи улаастаһын хонтуруоллур кордон олохтообуттары. Үлэ түмүгэр республика бастыг тэриппилээх кордон буолбута. Онон 1996 с. от ыһыгар «Хотугу форум» норуоттар икки ардыларынаағы конференция көһөрүлүбүт муньаа кордон бастаһыгар ыһылан «Хотугу форум» дойдуларын, ол иһигэр АХШ, Канада, Япония, Кытай, Швеция, Норвегия, Украина, ону сэргэ Россия регионнарын 80 бэрэстэһитлэрэ кыттыбыттары. Бу тэрэһин конференция кыттыһаахтарыгар республика айылбатын ураты кэрэтин, бааһын көрдөрө сыһын-соругун ситиспитэ. Оттон 1997 с. Үрүн Күөлгэ сага кордон тутуута садаламмыта, бхб кээмэйдээх дьыт тутулуубута.

Резерват хатыламат айылбатын харыстыыр туһугар үлэнигэр туох баар куустарын, биризмэлэрин биэрэн хонтуруоллур үлэлэрин толороллор, егердэр сулууспалара толору хаачыһылар. Этиппит кэмгэ резерват (заказник) егердэринэн Федоров Владимир Егорович, Сироматников Василий Егорович, Никонен Анатолий Анатольевич, Кулаковский Ион Дмитриевич, Егоров Василий Николаевич ситиһилээхтик үлэлээбиттэрэ. Антонов Владимир Егорович 1995 сылтан бүгүгүгэ диэри үлэни сылдьар.

М. С. ПОПОВ

Түн былыргыттан, билиги өбүгэлэрбит сирин-дойдуну тыһыннаан көрөллөрө, от-мас иччилэригэр сүгүрүллэрэ. Киһи айылбаа оҕото, айылбаа уонна киһи бири киһикээхтэр дьон өйдөбүллээхтэрэ.
Тулаһаан туруу эйгэни кытта бири тыһы буламмыт, Айылбаа тыһыс итиннэ уларыбат сокуоннарыгар сөп түбэһэр итэһэллээх буоламмыт, ирбэт тонноох дойдуга билиги сахалар эстэн-сүтэн хаалбакка баччаанга диэри чэчирээн, үһаан кэллэхпит.

СПОРТИВНОЙ КАЛЕЙДОСКОП... СПОРТИВНОЙ КАЛЕЙДОСКОП... СПОРТИВНОЙ КАЛЕЙДОСКОП

ТАҢЫМНАРА ЭРИЭ-ДЭХСИ

Олуньу ый 12-13 күннэригэр Горнай улуунун Одуну нэһилиэгэр (Мафарауска) волейболга эдэрдэр Кини зоналарын сүүмэрдир күрэхтэһилэрэ буолан ааста. Бу турнирга 7 кыргызттар уонна 6 уолаттар хамаандалара мустан, икки күнү сыраллаһан, олохтоохтору «ууга-уокка» түһэрэн, манньк күрэхтэһиттэн дуобуйан, астынан бардылар. Кыргызттары, уолаттары эргир систематынан ооньотон, иккис күнгө төһө даҕаны хойутаарбыт, турнир «үчүгэй орто» таһымга ааста диэ саныбын.

Биниги кыргызттарбыт састааптара арыый уларыйан, бастакы күн күүстээх хамаандаларга Бэрдьигэскэ уонна Дьокуускай Хатаһыгар, ооньуур ситимнэрин ситэ тиэрпээкэ 2 : 0 уонна 1 : 2 ахсаанынан хоттордулар. Онтон бу кыайыт хамаандалар уопсай түмүккэ I-II миэстэлэри үллэстибиттара. Иккис күнгө дьэ арыый аһыллан, ооньуур ньымаларын уларьтан олохтоохтору (Одуну) 2 : 1, былырынгы кыайылаабы Хангалаһы 2 : 0, сана тэриллэбит Тулагы хамаандатын 2 : 0 кыайан уонна үһүс миэстэни былдыаһыга Өлүөхүмэни кытта тэг ооньууга кыһылаахтык 2 : 1 ахсаанга сабырыттардылар. Хатас кулуубун тренеры Вячеслав Тимофеев кыргызтара бары эдэр саастаахтарынан уонна инники ситиниэ эрэллэрэ улахана харахха быраһыллар. Ол иһин, биниги инники былаанга эдэрдэри таба көрөн, кинилэри түмөн күүскэ дьарыктаан, элбэх күрэхтэһилэргэ кытыннардахпыттына, оччоро иннибит диэки сыҕарыйыа этибит.

Уолаттарбыт төһө даҕаны IV-с миэстэни ыллаллар, дьонун комбинационнай ньымалардаах ооньууну көрдөрөн улахан утарсыһы оҥорбуттара, олохтоохторго үчүгэй санааны хаалларда. Ол курдук, икки түгэни санатан аастаахха: Хангалас хамаандатын кытта бастакы партия олох тэг киирсиллэрин түмүгэ 38 : 36 Хангалас туһатыгар буолбута эбэтэр Бэрдьигэскэ хамаандата турнир саҕаланыытыттан бары хамаандалары аңардасты 2 : 0 ахсаанынан кыайыт буоллаһына, иккис күн бүтэһик ооньууга намтарга 2 : 1 ахсаанынан хотторбута бу барыта ооньуур ситимин көрдөрүүтэ арыый намнаах, ситэтэ суоһун мин бэлэстээтэм. Уолаттарга үчүгэй ооньууну Трофим Яковлев, Вячеслав Габышев, Константин Стручков, Эдуард Григорьев уонна инники эрэллээх Алексей Дягилев көрдөрдүлэр.

Былырын хагаластар иккиэн бастаабыт буоллахтарына, быһыгы сезонга горнайдар таһыстылар. Онон финалга ити хамаандалары кытта кыргызтарга — Хатас, уолаттарга Өлүөхүмэни кытта кыргызтарга — Хатас, уолаттарга 25-27 күннэригэр Энциэли хочотун сиригэр-уотугар көрсүөхтөрө.

Онтон бу турнирга кыттыбытыгар бары усулдуубуйатыгар көмөлөспүт, улуустаары спортотдел начальнигар Ядрихинской С.П., суоппардарга, чуолан Борисов Михаил Петровичка уонна Бугаев Егор Егоровичка хамаанда аатыттан барда махталбытын тиэрдэбит.

А. СОФРОНОВ

СЭРГЭХ КҮРЭХТЭҢИИ

Олуньу 12-13 күннэригэр Көбөкөн оскуолатыгар эр сылларга физкультура учууталынан үлэстэбит Н.С. Дьяконов кэриэһигэр кыра волейболга IV-с ыһылаах-хаһылаах күрэхтэһии буолан ааста. Эр дьонго 13 хамаанда икки бөлөхүнэн ооньоото. Финалга бастакы миэстэни Түбэ хамаандата ылла. Арбын эдэрдэртэн турбут хамаандата иккис, Көбөкөн коллектива үһүс буоллулар. Кыргызтарга сэттэ хамаанда күрэхтэстэ Көбөкөн, Нам селотун, Хатырык хамаандалара бириэстээх миэстэлэргэ тигистилэр. Хамаанданан түмүккэ Көбөкөн коллектива бастаан кубогу ылла. Хатырыктар иккис миэстэлэннилэр. Бириэстээх миэстэҕэ Харыйалаахтан Скрыбыкиннар дьэ кэргэттэрэ (уолаттар «Судус» дьэн аатынан киирсэн) үһүскэ тигистилэр. Ити хамаандаҕа Николай Семенович үөрөспит өлөрү кытыннылар. Уолаттарга бастаабыт уонна иккис миэстэни ылбыт түбэлэр, арбыннар кыргызттарын хамаандалара суох буолан уопсай ахсаанга миэстэҕэ тиксэбэтилэр. Күрэхтэһии дьэс кэргэнтэн кыттааччы элбээбитин көрдөрдө. Ол курдук аҕа өфотунаан, бириг төрөөбүттөр ооньооһунанара биһирэбили ылла. Тэрилтэлэр уонна биридүүлээн дьон ботуччу спонсордаан кыайылаахтарга уонна биридүүлээн бастыг ооньооччуларга бириэстэр туттарылыһылар. Өлөрлөргө Түбэ оскуолатын 10-с кылааһын үрөнөччигэ Маркел Иванов

күрэхтэһиигэ кэлбиттэртэн барыларьттан ордук ооньууну көрдөрдө. Киниэхэ майгыһыһырдьк Арбын оскуолатын 10-с кылааһын үрөнөччигэ Слава Бугаев ооньоото. Көбөкөнтөн Миша Елисеев ооньууга биһирэнэ. Модуг, Хатырык оскуодаларын кыргызтара бэлэстэннилэр. Күрэхтэһии сыһата-халтыта, тохтобула суох барытыгар кылаабынни судуйа М.А. Кулбертинов уонна Скрыбыкиннар үтүөлэрэ өңчөлөрө элбэх Улуустаары ФК уонна С.Отдельн с.б. С.П. Ядрихинской мэтээллэри, бириэстэри туттартаата. Күрэхтэһи кэлбиттэри оскуола үлэһиттэрэ миннигэстии аһаттылар. Кыттааччылар биридүүлээн ыалларга уонна интернакка хононоор сылаастык, сьмнаҕастык сыһыаньылар.

Николай Семенович эдэригэр волейболга, баскетболга үчүтэйдик ооньуура. Кини бөлэмнээбит өлөрү оройон күрэхтэһинигэр өрүү миэстэлээһилэрэ. Дьону сатаан түмэрэ, оскуоланы таһынан нэһилиэһинэ олохтоохторун күрэхтэһилэргэ кытыарара. Кини ыал тапталлаах аҕата, эрэллээх доҕор, мелодист, ырыаһыт, булчут ааттаара этэ. Бириг төрөөбүт эдьиниэ күрэхтэһии бочуоттаах ылдыта буолла, быраатын нэһилиэһинэ ытыһтырын, чэстирин уйдаһыа көрдөһиттэ.

Петр БУГАЕВ, спорт ветерана

СОҔУРУУ НЭҢИЛИЭКТЭР СПАРТАКИАДАЛАРА

Улууспут соҕуруу өттүгэр олорор 6 нэһилиэк (Уөдэй, I Хомустаах, Партизан, Никольская, Хамаҕатта, II Хомустаах) соҕуруу административнай уокурук спортивной федерациятын сэбиэтэ дьэн ааттаах холбоһук тэринэн, кулун тутар 5 күнүгэр Партизан бөһүөлөгэр мустан спорт 5 көрүгэр күрэхтэстилэр.

Онон урукку сэбиэскэй былаас сағана ыаллы олорбут «Нам» уонна «Комсомольская» совхозтар нэһилиэктэрин хамаандалара дуобакка, саахымакка, волейболга, хапсаҕайга уонна хары баттаһыгыгар күүстэрин холостулар.

Хары баттаһыгыгар дьахталлар үс ыйаһынга күрэхтэстилэр. Эрийсиллээх киирсиллэр түмүктэринэн Никольская нэһилиэгин коллектива бастаата. Бириэстээх миэстэлэргэ Партизан уонна Хамаҕатта хамаандалара таһыстылар. Хапсаҕайдаһан тустуу биэс ыйаһынга ытыһылына. Хамаанданан түмүккэ II Хомустаах, Партизан, I Хомустаах хапсаҕайдыттарын хамаандалара бириэстээх миэстэлэри үллэһинилэр. Хапсаҕайга II Хомустаах нэһилиэгин баһылыга, спорт ветерана Петр Тарская 90 кг үөһэ ыйаһынаахтарга эдэрдэр ортолоругар бөһис миэстэни ылан ыгчаттарга холобур көрдөрдө.

Нуучча дуобатыгар 4 эр киһи, 1 дьахтар састааптаах хамаандалар күрэхтэһиллэригэр Уөдэй нэһилиэгин хамаандата бастаата. Иккискэ I Хомустаах, үһүскэ Партизан коллективтара таһыстылар.

Саахымакка эмиэ 4 эр киһи, 1 дьахтар ооньоотулар. Бастакы миэстэҕэ Хамаҕатта саахымакчытара үһүс дуоскара бастаан тигистилэр. Бириэстээх миэстэлэргэ Партизан, Уөдэй коллективтара тигистилэр.

Волейболга 3 эр киһи, 3 дьахтар ооньоотулар. Эрийсиллээх киирсиллэр түмүктэринэн миэстэлэри I Хомустаах, Уөдэй, II Хомустаах нэһилиэктэрэ үллэһинилэр.

Түмүккэ биир да көрүнгэ бастакы миэстэни ылбакка, көрүнгэригэ эриэ-дэхси кыттан 14 очко-

ну хомуйан олохтоохтор хамаандалара бастаата. Кыайылаахтан 1 очконо хаалан Уөдэй нэһилиэгин хамаандата иккис, үһүс миэстэ иһин икки хамаанда 17-ли очкону хомуйан тэһнэстилэр. Хаачыстыбанан хотон I Хомустаах нэһилиэгэ үһүс бириэскэ тигистэ. Итинтэн кэлин миэстэлэргэ Хамаҕатта, II Хомустаах, Никольская хамаандалара тигистилэр. Көрүнгэригэр уонна биридүүлээн бастаабыттар грамоталарынан, кыайылаах хамаандалар грамоталарынан уонна харчынан бириэһийэ туттулар. Күрэхтэһии түмүгүнэн хас көрүг аайы номинациялар олохтоһоннон оно тиксэбиттэр грамоталарынан, дипломнарынан бэлэстэннилэр.

Кыайылаах Партизан нэһилиэгин хамаандата күрэхтэһии былааһын түһэригин кэһэ 6 нэһилиэк баһылыктара, спортиструктордара кыттылаах сүбэ муньахтара тэрилинэ. Муньах түмүгүнэн 2005 сыл устата ытыллар күрэхтэһиллэр болдьохторо уонна буолар сирдэрэ быһаарылына. Муус устар ыйга II Хомустаахха куйуур уонна «Ара күрүгэ», Уөдэйгэ остуол тенниһэ, гирэ аньыһыта, ыам ыйыгар I Хомустаахха шведскэй эстафета, мини-футбол, бас ыйыгар Никольскаяга атах ооньууга, сэтэһиһэ Хамаҕаттага «Ус күүһүнэ» мас тардыһыта уонна түмүк күрэхтэһии баскетбол I Хомустаахха ытылларыгар нэһилиэктэр баһылыктара сөбүлэстилэр.

Улууспут хоту өттүгэр олорор нэһилиэктэрбит баһылыктарын өйөөн соҕуруу нэһилиэктэр спартакиадаларыгар бастакы орук уурулуна.

Бары нэһилиэктэр спортсменнара эдэригэр кырдьаһыгар тийэ муус устар ыйга II Хомустаах нэһилиэгин сиригэр-уотугар куйуурга уонна «Ара күрүгэ» түмээн күрэхтэһиэх буолан үөрөн-көтөн тардыстылар.

Иван ЯКОВЛЕВ, Партизан нэһилиэгин спордун дьэһитин директора

КӨЛҮӨНЭЛЭР КӨРСӨЛЛӨР

Модуг нэһилиэгэр нуучча дуобатыгар көлүөнэлэр икки

ардыларыгар күрэхтэһии буолан ааста. Күрэхтэһии Улуу Кыайы 60 сылын туолуутугар анаһа. 5-тии киһилээх алта хамаанда ооньоотулар. Кинилэр истэригэр 6 саастаах Тимир Тереховтэ саҕалаан 70-наах кырдыаҕастарга тийэ бааллар.

Күрэхтэһиигэ улахан эрийсиллээх ооньуу кэннитэн ветераннар бастаатылар. Кыайтарбатах хамаанда суох буолла. Кинилэр кыайылааһыгар Сыроватская Василий, Ион Васильев, Дария Ядрихинская кылааттара улахан. Хамаанданан уонна биридүүлээн миэстэ ылбыттар дипломунан наҕараадаланылар.

Күрэхтэһии кэннитэн урукку Советской Союз уонна дуобат аан дойдутаағы федерациятын маастара, сургуунан ооньооһунга аан дойду чемпиона Василий Ильин 13 киһиэхэ сеанс биэрэ. Сеансер 12 киһини хотто, биридүүлээн тэһнэстэ. Биллилээх дуобатчы өлөр ооньуур таһымнара үрдээбитин бэлэстээтэ.

Ефим ГОГОЛЕВ, спорт инструктора

Чөл олох уонна спорт — арахсыспат аргыстар

«ҮРҮҢ КҮӨЛ» КУБОГЫН IV-с ТУРНИРА СУПЕРФИНАЛГА ПУТЕВКА ЫЛЛЫБЫТ

Олуньу 18, 19, 20 күннэригэр Түбэ нэһилиэгэр сыһын ахсын ытыллар волейболга «Үрүҥ Күөл» кубога төрдүс төгүлүн үтүө тэрээһиннээхтик ытыһылына. Бу турнирга барыта 13 эр дьон уонна 10 дьахталлар хамаандалара мустан үс күнү быһа, тири мээчиги өрө тутан, сылаалаах, умсугутуулаах ооньууна олохтоохторго уонна спорду сэнээрээччилэргэ дуобуйууну көрдөрдүлэр. Кэһиһи икки-үс сылга улууспуттар волейбол сайдыыта харахха быраһыллар. Ол курдук, бу турнирга хас хамаанда ахсыттан, бэйэтэ туспа хамсанылаах, ураты ньымалаах ооньооччулар тахсан иһэллэрэ киһини үөрдөр уонна долгутар. Финалга тахсыбыт бары хамаандалар ооньуур таһымнара тэһнэринэн, кинилэр ооньуур ситимнэрин хаачыстыбата сайдыытын бу турниртан көрүүххэ сөл. Үгүс сыраллаах ооньуу кэннитэн бэйэлэрин подгруппаларыгар I-II миэстэлэри ылбыт хамаандалар финалга тахсаллар. Кыргызтарга III-IV-с миэстэни былдыаһыыта Нам-Модуг, уолаттарга Хатырык-I Хомустаах хамаандалара тахсан Нам уонна Хатырык кыргызтара, уолаттара үһүс миэстэҕэ таһыстылар. Онтон кыргызтарга бастакы-иккис миэстэни быһаарсыыга I Хомустаах Хатырыгы 2 : 1, уолаттарга Түбэ Уөдэйи 2 : 0 ахсааннарынан кыайаннар чемпион урдук аатын ыллылар. Хамаанданан түмүк тахсытыгар I Хомустаагы кытта Хатырык хамаандалара тэг очколаньытыгар, хаачыстыбанан I Хомустаах хамаандата тахсан, көһө сылдыар кубогу дьэһитигэр илдэ барда. Иккис миэстэни Хатырык уонна үһүс миэстэни олохтоох Түбэ хамаандата ылла. Турнир кыайылаахтарыгар тэрийэр комиссия уонна үгүс көмөлөөх спонсордарынан араас сыналаах анал бириэстэри туттардылар. Кинилэр ортолоругар Маркел Иванову, Николай Григорьевы, Константин Стручкову, Людмила Иванованы, Алексей Дягилевы, Алена Иванованы, Саргылана Монастыреваны у.о.а. ааттатта. ыахха сөл. Онтон бу үс күннээх таһаһынаах ооньууну барытын дьонун саҕатынан сырдатта олорбут комментатор-судуйаҕа Аскалон Лукичка махтанан туран, кини инники олоһор өссө урдук ситиһиилэри баҕарыбыт. Маны таһынан, олохтоох дьаһалта баһылыгар Лукина Розалия Егоровнаҕа, Дьяконов Гек Дьыһыновичка, Мохначевская Руслан Николаевичка, спортотдел Ядрихинской Семен Прокопьевичка бу турнир бары биригэ ылсан үтүө тэрээһиннээхтик ыһыккытыгар бары хамаандалар, нэһилиэктэр, спортсменнара бу күрэхтэһии маассабай спорт сайдыытыгар чуолан волейбол күрүгэр төһүү толук буоларын өйдөөн туран махталлара улахан.

Анатолый СОФРОНОВ

Кэһиһи икки-үс сылга улууспуттар волейбол көрүгэ биллэрдик сайынына. Ити барыта элбэх күрэхтэһиттэн, дьаныардаах эрчиллэртэн уонна бу көрүгү өрө тутар улууспут нэһилиэктэрин спортивной тэрийээччилэрин бэривилээх үлэһиттэригэр таһыста. Арыһах сыллааһыта бу туһунан ыра санаа оностон ырытыһар эбит буоллахпыттына, билгин ол үлэбит түмүгэ биллэр ситиһилэһтэ.

Олуньу бүтэһик нэдиэлэтигэр улууспуттар РВЛ финала хайа да сыллардааҕар түмүктэрдээхтик ытыһылына. Манна бэйэлэрин зоналарыгар бастаабыт уонна иккисэбит чулууттан чулуулар мустан, икки күннээх ыһылаах-хаһылаах ооньууну волейболу сэнээрээччилэргэ көрдөрдүлэр. Амма уолаттарын хамаандаларын курдук күүстээхтэри кытта тэһнэ ооньуур түгэнигэ кэлбиһиттэн бары да астыныбыт. Онтон «Урожай» общество председателэ (бу турниры сүрүннээччи П.П. Готовцев) уонна Саха ВА бырабылдьаньатын толорооччу директора С.И. Иванов истиг-иһирэх тылларынан бэлэстээбиттэрин бар дьоммор тириэрдибит.

Уолаттарбыт бэйэлэрин бөлөхтөрүгэр бүлүүлэри уонна уус-алданары хотоннон Аммань кытта финалга таһыстылар. Иккис бөлөххө «Дархан» уонна «Сахаинвест» тахсыбыттар. Бу республикаҕа биллэр уонна күүстээх ооньооччулардаах хамаандалар буолалларын дакаастаабыт коллективтар.

Илья Филиппов уонна Янис Ефимов «Дархан» хамаандатын тыһынаах легендалара буолаллар. Финалга биниги уолаттарбыт толлон туран биэрбэттэр. «Аммань» уонна «Дархань» кытта тэг ооньууга 2 : 1 ахсаанынан сабырыттардылар. Онон уолаттарбыт «Сахаинвест» хамаандатын кэннитэн төрдүс миэстэлээн кулун тутар 25-27 күннэригэр Бороҕонго ытыһылаахтаах суперфиналга кыттар быраабы ылан сертификат туттулар.

Кыргызтарга Амма, «Сахаинвест», Горнай уонна Уус-Алдан хамаандалара миэстэлэри үллэһинилэр. Амаларга кыһыс-уол хамаандатын кэргэһини Павел уонна Мария Глухаревтар аҕалыттар уонна өссө бэйэлэрэ ооньоон көрдөрбүттөр бары хамаандаларга холобур буолла.

Анал бириэстэринэн «Кыайыыта дуулуурдарын иһин» номинацияҕа Өлүөхүмэ эр дьонун уонна Уус-Алдан кыргызтарын хамаандалара тигистилэр. «Бастыг быһааччы» бириэстэрин Намтан Трофим Яковлев уонна Аммантан Галина Неустроева, онтон «Бастыг ооньооччу» бириһинэн Янис Ефимов («Дархан»), Вика Нестерова (Амма) бэлэстэннилэр. Маны таһынан анал бириэстэринэн НПК физкультураҕа учууталара Ю.А. Эверстов уонна судейскэй састаап чилиэннэрэ, биниги улууспут волейболун «аксакала» Петр Окочеников наҕараадаланылар.

А. СОФРОНОВ, I Хомустаах

ИЙИРЭХ ТЫЛЛАР

Күндү балтыбытын, убаастыяр адыйиыбитин **ДЯКОНО-ВА СВЕТАНА МИХАЙЛОВНАНЫ** өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн ис сүрэхтэн эврдэлиибит!

- Атас-билэ аймах дьоннорун
- Күн бүгүн мустаммыт
- Эйиэтин чэстээммит
- Алгыс тыл үтүөтүн сүрэхпит иэйиэтин
- Бу кэпсээн эрэбит.
- Эн сэмэй майгылаах, уйаҕас дууһалаах
- Үтүөкөн балтыбыт, ытыктыр киһибит,
- 50 саас элбэх да, кыра да буолбатах.
- Ол онтон ханна да куоппаккын.
- 50 саас бу манан бүппэт,
- Өссө иккис 50-гэр үстэнниг,
- 50 саас үйэ анара
- Эн үлэң, үөрүүң күнүэрэ.
- 50 саас үлэбит түмүгэ,
- Ийэлэр баттахпыт манхайар,
- 50 саас Эн көмүс үбүлүөйүң,
- Эврдэ Эйиэхэ этэбит
- Төрөөбүт күнүгүнэн.

Дьокуускай Хаһаһыттан аймаһтарын: Жирковтар, Гоголевтар, Гаврильевтар, Слепцовтар, Егоровтар, Попов, Дьокуускайтан, 1 Хомуһтааһтан Соловьевтар, Түбэттэн балтык Наталья Павловна Дьяконова

Убаастабыллаах Модут ветучаастагыи врачын **ЕФИМ ИВАНОВИЧ ЯДРИХИНСКИЙ** 55 сааскын туолан бочуоттаах сынһаланҕа барбыккынан истинник эврдэлиибит!

Өр сылларга биһиргэ алтыһан, итингэ буһан, тымһыга тоһон, түүнү-күнү, өрөбүдү аахсыбакка сүөһү туруктаах буоларыгар, хаһаайыстыбаң марыһтан босхолоһоругар күүскүн-күдэххин, доруобуйаҕын, биллигин анаан үлэлэһэн кэллиң. Баҕарабыт эдэрдий эрчими, туолар баҕа санаалары, сир үрдүгэр баар үтүөнү, сырдыгы, кэрэни.

Биһиргэ ыһаһыт коллегаларын

Хамаһатта нэһилиэтин дьаһалтата улуус Ытык киһитин, улуус муһһаһын депутатын өр сылларга Хамаһатта нэһилиэтин сельскэй сэбиэтин председателинэн уонна нэһилиэк баһылыһын үлэлэһит **НИКОЛАЙ ДМИТРИЕВИЧ ЗАХАРОВЫ** 60 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн эврдэлиибит!

Сааһырдым диэн санааһын түһэримэ, олоххо актыбыһанай позицияһын хаһан да ыһыктыма. Олоххо баай опыккын ыһа-тоһо, такайа, үөрэтэ сыртыт.

Баҕарабыт Эйиэхэ, Эн дьыи кэргэнгэр этэнтэ буолууну, дьаһ-дьаһах эһигини тумһа хаамыаһтын.

Магаһин «Байылыат» реализует: ДВП, ДСП, рубероид, КЧМ-5, пленка теппичная, шифер, телевизоры, стиральные машины «Фея», «Сибирь», циркулярки, косы «Соболь», комбикорм, мука, сахар, масло сливочное.

Тел. 42-7-65

Муус устар 5 күнүгэр киһэ 5 ч. Максимова Клавдия Ильинична-Сайыһына Намга «Эти-хааны чэбдиһирдин» курсун ыһар. Төлөбүрө — 2000 солк.

Билсэр тел.: 42-2-33, 41-2-23, 41-2-77

«Эрэл» тириситэ

Никифор Семенов ыһлаабыт Ньурбатааһы «Аргыс» бөлөх кулун тутар 20 күнүгэр киһэ 18 чаастан эһигини ыһа дьоро киһэтигэр ыһыгар.

Концертка кыттыһыны ыһаллар: Дмитрий Коновов, Александр Васильев, Мария Назарова, Галина Андросова. Бөлөх салаһаа ччыта культура туйгуна, мелодист Иван Тимофеев.

Булар сирэ — «Сардака» кинотеатр, билэһт сыаната — 100 солк.

Ранее назначенные торги по продаже недвижимого имущества ГУП «Ас-Уөл» переносятся на 12 апреля 2005 г. в 14 часов дня по адресу: г. Якутск, пр. Ленина, 41, каб. 113 (тел. 33-57-56).

Заявки на участие в аукционе принимаются до 11 апреля 2005 г.

Конкурсный управляющий

21.03.2005 сылга ыттарга, куоскаларга «бешенство» ыһары утары прививка салгыи оһоһулар. Күһүн, кыһын ылбатах ыттаах, куоскалаах дьон аһаларыт булгуччулаах. Ыкка, куоскаһа иккис ыйыттан прививка оһоһулар. Үөнтөн утары порошок эмп атыһыланар. Сыаната 10 солк. «Бешенство» утары оһоһулар прививка бөһө.

Аадырыһыт: Нам с., Ч. Винокуров уул. 12, «Ветлечебница». Тел. 41-1-54

К СВЕДЕНИЮ ВСЕХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПРЕДПРИЯТИЙ И УЧРЕЖДЕНИЙ МО «НАМСКИЙ УЛУС»

С 24-25 марта 2005 года начинается ежегодная аттестация по технике электропожарной безопасности для работников УУО и Намского профтехлицей. Место проведения аттестации в Намской политехнической средней школе № 1 с 10 часов утра.

А для электриков и сварщиков улуса аттестация проводится в УЦК имени А.Ф. Шестакова 30-31 марта 2005 года с 10 часов утра. Всем электрикам и сварщикам иметь при себе удостоверение нового образца и пройти медицинское освидетельствование по месту жительства.

Всем руководителям и директорам обеспечить явку всех ответственных работников для прохождения аттестации.

Приемная комиссия

Редактор В.Г. Касьянов
тел. 41-3-32
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 41496;
бухгалтерия — 41332;
факс — 41332;
иллюстрация уонна реклама (секретариат), редакционной издательской система — 41141

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» государственной учреждение. Маассаһай информация средстволарын туһунан РФ сокуоннарын туһунан контуруолуур уонна регистрационналар РФ бэһэһэ Госкомитетин СР региональной управлениһыгар 2003 с. бас ыйыи 20 күнүгэр регистраһаһамыт нүөмэрэ — ПИ №19-0428.
Сурукка аакыһын-суолугун, үлэһитин, дьыһыт аадырыһын чоһчу ыйың. Редакцияһакиирбит суруктар төһөрүллүбөттөр. **Автор этэрэ хаһыат санаатмыһын мэлдьи биһир буолбат.**

“Энсиэли” хаһыат ре дакционнай-издательской ситимигэр талыһына уонна талыһына. Хаһыат Дьокуускайга “Сахаполиграфиздат” НИШК бэһэһэттэнэ, Орджоникиде уул. 38. Форһита А3. Кэһэмэһэ 1,5 бэһэһэт лине. **Конһула сыманан атыһыланар**
Индексэ — 54889. Тираһа — 2446
Бэһэһэһэ иһин баттаһа — 12:00 ч. 18.03. 2005
Сахаһын №-рэ — 36

БИЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

К СВЕДЕНИЮ КВАРТИРОСЪЕМЩИКОВ!
Просим вас до 1 апреля оформить субсидии за 1 кв. Прожиточный минимум 4153 руб. При себе иметь все необходимые документы.
Намский участок филиала «Коммунальхозбыт»

ДЛЯ НАСЕЛЕНИЯ О ПЛАТНЫХ МЕДИЦИНСКИХ УСЛУГАХ, ПРОВОДИМЫХ НАМСКОЙ ЦУБ

Взаимоотношения пациента и лечебного учреждения при предоставлении платной медицинской услуги регулируются «Основами законодательства РФ об охране здоровья граждан», Законами РФ «О медицинском страховании граждан РФ», постановлением правительства РФ от 13.01.1996 г. № 27 «Об утверждении правил предоставления платных услуг населению медицинскими учреждениями».

Платные медицинские услуги не должны осуществляться в ущерб бесплатных медицинских услуг, определенных территориальной программой государственных гарантий предоставления населению РС(Я) бесплатной медицинской помощи.

Платные услуги оказываются в следующих случаях:

1. Все виды профилактических осмотров, включая предварительные медицинские осмотры при поступлении на работу.
2. Медицинское освидетельствование на право приобретения (ношения) оружия.
3. Обеспечение спортивных состязаний, массовых культурных и общественных мероприятий.
4. Проведение профилактических прививок работающему населению.
5. Лечение и диагностика хронического алкоголизма.
6. Зуболечение — применение композитных и светоотверждающих материалов, обезболивание по желанию пациента без медицинских показаний, кроме детей.
7. Медицинские услуги, осуществляемые без медицинских показаний, по инициативе граждан.
8. При отсутствии страхового полиса.
9. Оплата за медицинские услуги осуществляется пациентом предварительно, путем внесения наличных денег в кассу медицинского учреждения либо перечислением через банк на расчетный счет учреждения.

Платные услуги не могут оказываться в следующих ситуациях:

1. Оказание экстренной помощи, в т.ч. скорая помощь.
2. Стационарная помощь при наличии страхового полиса: — при острых заболеваниях и обострениях хронических болезней, отравлениях и травмах, ожогах, требующих интенсивной терапии, круглосуточного медицинского наблюдения и изоляции по эпидемиологическим показаниям, если пациент имеет на руках страховой полис, в т.ч. все хирургические операции делаются бесплатно, кроме холецистэктомии. — все виды стационарной помощи детям; — при патологии беременности, родах и абортках.
3. Все виды исследований (УЗИ, рентгенологические, лабораторные, дыхательные) по направлению врача при наличии страхового полиса.

ПРЕЙСКУРАНТ ПЛАТНЫХ УСЛУГ, утвержденный МЗ РС(Я) приказом № 01-8/4-119 от 03.04.2001 г.

в рублях:	
1. Оказание услуг врачами:	
— врач высшей категории	— 116,27
— врач первой категории	— 80,55
— врач второй категории	— 55,78
— без категории	— 38,61
2. Анализы и другие исследования:	
— RW	— 34,5
— я/глист	— 17,18
— флюорограмма	— 53,24
— ЭКГ	— 90,13
— австралийский антиген	— 47,27
— мазок	— 25,69
— ЗППП (за каждый анализ)	— 70,00
— ОАК	— 38,61
— КАК	— 29,94
— КАМ	— 17,18
— ОАМ	— 21,42
— СПИД	— 70,00
3. Прочие услуги:	
— заполнение сертификата	— по специальности
— повторная выдача результатов	— 10,00 (за 1 результат)
— введение ВМС	— 103,05
— удаление ВМС	— 98,78
В ценах настоящего прейскуранта учтены и дополнительно не оплачиваются:	
— стоимость материалов (медикаментов, марли, ваты, гипса, перчаток, шприцов и т.д.);	
— стоимость перевязки (с учетом стоимости перевязочных материалов и других медикаментов).	
Предоставляются 100% скидка следующим категориям населения:	
1. Инвалиды детства	
2. Ветераны ВОВ	
3. Воины интернационалисты	
4. Участники ликвидации аварии Чернобыльской АЭС	
5. Ветераны тыла	
6. Дети до 6 лет из многодетной семьи (4 и более детей)	
7. Прокуроры, судьи и члены их семей	
8. Обследование УЗИ по направлению врачей (кроме сопустствующих заболеваний)	
9. Призывники	
10. Плановая диспансеризация подростков	
11. Беременные, роженицы	

12. В проведении абортa у всех категорий женщин
13. Не работающие пенсионеры (по страховому полису)
14. Не работающие инвалиды 1-3 групп
15. Работники МУЗ НЦУВ
47. Оплачиваю 50% (по всем услугам с анализами)
1. Многодетные матери (4 и более детей)
2. Абитуриенты, подростки (с 15 до 18 лет)

Администрация ЦУБ

Якутский филиал Сибирского университета потребительской кооперации (Новосибирский торговый институт) (Лицензия на право осуществления образовательной деятельности № 001402 от 17.12.03 г.) с 14 марта по 15 апреля объявляет набор на 2005-2006 учебный год на базе среднего профессионального образования по следующим специальностям:

- 060500 «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»;
  - 060800 «Экономика и управление на предприятии»;
  - 351100 «Товароведение и экспертиза товаров».
- Форма обучения — заочная. Срок обучения 3,5 года. Вступительные испытания — собеседование.
Документы для поступления:
1. Диплом о среднем профессиональном образовании.
2. Фотография 3 x 4 — 6 штук.
3. Копия трудовой книжки.
4. Медицинская справка формы У-086.

Адрес: г. Якутск, пр. Ленина, 50, тел. (факс): 35-48-22

Намское ГУП по ремонту и содержанию автодорог реализует со склада в с. Намцы следующие ТМЦ:

— котел «Факел»	100000 руб.
— насос водяной (Чехия)	70000 руб.
— трактор ДТ-75 двигатель А-41 (рабочий) —	90000 руб.
— а/м ГАЗ-3307, 1992 г. выпуска	35000 руб.
— а/м УАЗ-39099 «охотник», 1999 г.в.	35000 руб.
— бетономешалка 0,6 м3	30000 руб.
— станок шлакоблочный	100000 руб.
— а/м УАЗ-«Люкс», октябрь 2002 г.	100000 руб.
— дизельная электростанция с синхронным генератором на 400 вольт	30000 руб.
— электростанция армейская на 220 вольт	40000 руб.
— кузов а/м «УАЗ» санитарка	10000 руб.

Торг уместен. Рассмотрим все варианты обмена.
Обр. по тел. 41-3-71

Внимание абонентов ГУП «Коммунальхозбыт», использующих природный газ для отопления и приготовления пищи!
В связи с расторжением договора № 5-93 от 26.01.2005 г. «Об оказании услуг по сбору оплаты за газ с населения проживающих в коммунальных домах (квартирах)» с ГУП «Коммунальхозбыт», просим заключить индивидуальные договоры с Намским участком ОАО «Ленагаз» и произвести оплату в кассе участка с 1 марта 2005 г.

Касса Намского участка ОАО «Ленагаз» принимает оплату с 8 ч. 00 мин. до 17 ч. 00 мин., обед с 13-14 чч. по адресу: с. Намцы, ул. Ц. Аммосова, 7.

Намский участок ОАО «Ленагаз»

21.03.2005 сылга ыттарга, куоскаларга «бешенство» ыһары утары прививка салгыи оһоһулар. Күһүн, кыһын ылбатах ыттаах, куоскалаах дьон аһаларыт булгуччулаах. Ыкка, куоскаһа иккис ыйыттан прививка оһоһулар. Үөнтөн утары порошок эмп атыһыланар. Сыаната 10 солк. «Бешенство» утары оһоһулар прививка бөһө.

Аадырыһыт: Нам с., Ч. Винокуров уул. 12, «Ветлечебница». Тел. 41-1-54

К СВЕДЕНИЮ ВСЕХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПРЕДПРИЯТИЙ И УЧРЕЖДЕНИЙ МО «НАМСКИЙ УЛУС»

С 24-25 марта 2005 года начинается ежегодная аттестация по технике электропожарной безопасности для работников УУО и Намского профтехлицей. Место проведения аттестации в Намской политехнической средней школе № 1 с 10 часов утра.

А для электриков и сварщиков улуса аттестация проводится в УЦК имени А.Ф. Шестакова 30-31 марта 2005 года с 10 часов утра. Всем электрикам и сварщикам иметь при себе удостоверение нового образца и пройти медицинское освидетельствование по месту жительства.

Всем руководителям и директорам обеспечить явку всех ответственных работников для прохождения аттестации.

Приемная комиссия

Лафет мас атыһылыһын (150 устуука).
Билсэр тел. 23-1-57

Тыһыл, үлө ветерана, Нам улууһун бочуоттаах гражданина, 63 сыл партийнай стажтаах кырдыһас коммунист, улууска өр сылларга араас салаһар, советскэй-партийнай үлэһэ, ол иһингэр Маслопром, Бытхомбинат тарилтэлэригэр үлэлэһит Нам селотун олохтоһо	КОЛМОГОРОВ Григорий Егорович
68 сааһыгар 2005 с. кулун тутар 10 к. өлөн күн сириттан туораабытынан бары аймаһтарыгар, оролоругар, сизиноригар уонна хос сизиноригэр дириг кутурбаннарын тирээбит.	ЗАХАРОВА Анастасия Наумовна
Бииргэ үөрэммит дьуһэбит	АЛЕКСЕЕВА-ЖИРКОВА Яна Михайловна
хомолтолоохтук албутунан икитигэр, аһалыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, кэргэнигэр, кыргыттарыгар дириг кутураһамытын тирээбит.	1 Хомуһтаах орто оскуолатын 1996 с. ылуустара, кылаас салаһааччылар З.Е. Колесова, С.Н. Винокурова
Күндү кыһыһыт, балтыбыт, адыйиыбит тапталлаах кэргеним, ийэбит	АЛЕКСЕЕВА-ЖИРКОВА Яна Михайловна
соһумардык кулун тутар 17 күнүгэр күн сириттан барбытын бары аймаһтарыгар, дьуһэһэригэр, диригник курутуһан туран иһитинэрэбит	Ийэтэ, аһата, адыйиы, кэргэни, кыргыттара, бииргэ төрөөбүттэрэ